

مدیریت فعالیت‌های گروهی در کلاس زبان

اکبر عبداللهی (نویسنده)

(مسئول)

استادیار آموزش زبان فرانسه دانشگاه

تهران

Email: akbar.abdollahi@

ut.ac.ir

آسیه خواجه علی

کارشناس ارشد آموزش زبان فرانسه

دانشگاه تهران

Email: a.khajehali@ut.ac.ir

مقدمه

در مقاله پیشین (مجله رشد آموزش زبان، پاییز ۱۳۹۷، شماره ۱) موضوع «محتوای درسی و اهداف آموزشی» را که در شکل‌گیری یک واحد آموزشی نقش مهمی دارد مورد بررسی قرار دادیم. بخشی از محتوای درسی به طراحی فعالیت‌های زبانی فردی و گروهی زبان‌آموزان مربوط می‌شود. طراحی فعالیت‌های فردی پیچیده به‌نظر نمی‌رسد. این فعالیت‌ها در گذشته بسیار مرسوم بوده و در کلاس‌های آموزش زبان به‌طور معمول فعالیت‌های فردی مانند خواندن متون متفاوت، ترجمه متون به زبان مادری، تمرین‌های دستور زبان و لغت، نوشتن متن و غیره مورد توجه معلمان زبان بوده است. امروزه نیز با وجود روش‌ها و راهبردهای جدید آموزش زبان و دوره‌های متعدد تربیت معلم، برخی از معلمان زبان همچنان به دلایل متعددی انجام فعالیت‌های فردی را بر فعالیت‌های گروهی ترجیح می‌دهند. به‌عنوان مثال، برخی از معلم‌ها فعالیت‌های گروهی را ناکارآمد می‌پندارند و فعالیت‌های فردی در یادگیری زبان را بیشتر از فعالیت‌های گروهی مؤثر می‌دانند. برخی دیگر، فعالیت‌های گروهی را به لحاظ نظری مثبت ارزیابی می‌کنند اما به لحاظ عملی قابل اجرا نمی‌دانند؛ زیرا از نظر آن‌ها این فعالیت‌ها به‌ویژه در کلاس‌های پرجمعیت و در گروه سنی کودکان و نوجوانان موجب برهم خوردن نظم و آرامش کلاس و باعث ایجاد سر و صدا می‌شود. بنابراین در این مقاله می‌کوشیم با ارائه راهکارهایی به عملی‌تر شدن فعالیت‌های گروهی در کلاس زبان کمک کنیم. به این منظور در ابتدا باید بدانیم که قراردادهای کلاس زبان چیست و پس از آن چگونه باید فضای کلاس را مدیریت کنیم و فعالیت‌های گروهی را به شکل عملی و کارآمد در کلاس به اجرا درآوریم.

کلیدواژه‌ها: آموزش زبان خارجی، فعالیت گروهی، مدیریت فضای کلاس

۱. کلاس زبان

فعالیت‌های گروهی و ارتباطی با یکدیگر شرکت کنند؟ به همین خاطر در کلاس زبان، و به‌ویژه برای فعالیت‌های ارتباطی و گفتاری بین زبان‌آموزان، باید به‌طور جدی به چیدمان کلاس و مشخص کردن جایگاه زبان‌آموزان و معلم زبان فکر کرد. نقش معلم زبان در این‌گونه فعالیت‌ها هدایت و تشویق زبان‌آموزان به انجام فعالیت‌های گروهی است. به این منظور معلم زبان باید جای همیشگی خود در کلاس را، که جلوی تابلو و پشت میز است، ترک کند و بین زبان‌آموزان رفت‌وآمد کند. جای زبان‌آموزان در کلاس و چیدمان فضای کلاس با توجه به فعالیت‌های گروهی متفاوت، متغیر است. در اینجا چند نمونه از فعالیت‌های متفاوت گروهی را ذکر کرده و چیدمان متناسب با هر فعالیت را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

● **بررسی و بحث در مورد یک فایل تصویری:** در این موقعیت بهترین حالت، قرار گرفتن زبان‌آموزان در کلاس به‌صورت نیم‌دایره‌های کوچک اطراف فایل تصویری است، به‌گونه‌ای که همه زبان‌آموزان بتوانند به وضوح فایل تصویری را مشاهده نمایند.

● **مباحثه:** در مباحثه، زبان‌آموزان به دو گروه موافق و مخالف تقسیم می‌شوند به‌طوری که این دسته‌بندی باید در کلاس قابل مشاهده باشد. مثلاً می‌توان زبان‌آموزان را در دو گروه موافق و مخالف روبه‌روی یکدیگر نشاند. همچنین این دو گروه می‌توانند به شکل دو نیم‌دایره روبه‌روی یکدیگر قرار بگیرند.

● **ترفندهای تئاتری:** هنگام اجرای تمرین‌های تئاتری به هیچ‌وجه نباید زبان‌آموزان را مجبور کرد که جلوی کلاس و روی سکوی کلاس برای اجرای تئاتر بروند، زیرا این کار آن‌ها را مضطرب می‌کند و ممکن است دچار اختلال در تمرکز شوند و جملات حفظ شده را فراموش کنند. بنابراین در مرکز کلاس فضایی را برای اجرای تئاتر خالی می‌کنیم. زبان‌آموزانی که در اجرای تئاتر نقشی ندارند فضا را ترک کرده و در اطراف فضای ایجاد شده روی صندلی‌های خود می‌نشینند. چیدمان صحنه با وسایل مورد نیاز برای اجرای تئاتر نیز می‌تواند به بازیگران در اجرای درست نقش‌ها کمک کند.

● **شبیه‌سازی:** در شبیه‌سازی موقعیت‌های ارتباطی، چیدمان فضای کلاس ارتباط تنگاتنگی با نوع و موقعیت فعالیت شبیه‌سازی شده دارد. بنابراین الگوی یکسانی برای چیدمان فضای کلاس در این شکل از فعالیت‌های گروهی وجود ندارد و چیدمان باید حتی‌الامکان تداعی‌کننده موقعیت شبیه‌سازی شده باشد.

در ادامه، چند طرح متفاوت از چیدمان کلاس برگرفته از کتاب راهنمای عملی تربیت مدرس به نگارش برتوجینی و کستانزو را مشاهده خواهیم کرد.

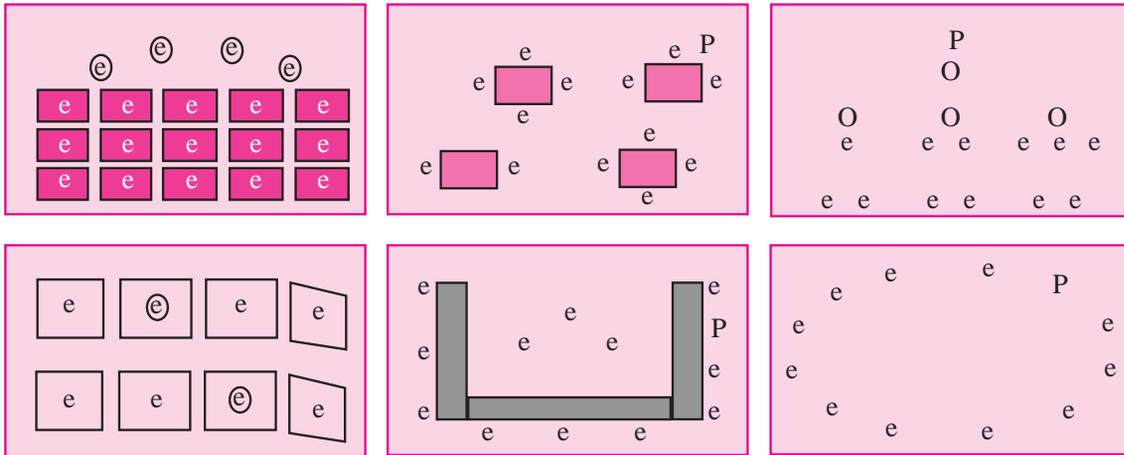
کلاس زبان محیطی ارتباطی است و در آن بین افراد (زبان‌آموزان و معلم) تعامل وجود دارد. تعامل در کلاس درس تابع قراردادهایی است که روابط بین معلم و زبان‌آموزان را مشخص می‌کند. براساس نظر برتوجینی (۲۰۰۸: ۲۳)، قرارداد آموزشی^۱ زمانی شکل می‌گیرد که یک یا چند نفر برای ایجاد امکان یادگیری زبان دوم به گروه زبان‌آموزان احساس مسئولیت کنند. زمانی که قرارداد آموزشی شکل می‌گیرد رویدادهای ارتباطی و مقررات بین معلم و زبان‌آموزان و بین خود زبان‌آموزان شکل می‌گیرد. به بیان دیگر می‌توان گفت کلاس زبان محیطی اجتماعی است که قواعد خاص خود را دارد. همچنین یک واقعیت آموزشی است که بخشی از یک نهاد آموزشی مانند یک مؤسسه یا یک مدرسه را تشکیل می‌دهد. کلاس زبان را نباید تنها به‌عنوان یک محیط فیزیکی در نظر گرفت بلکه می‌بایست آن را به‌عنوان محیطی ارتباطی و به‌عنوان شبکه‌ای تعاملی نگریست. قرارداد آموزشی اغلب در بردارنده

یکی از مزایای انجام فعالیت‌های گروهی در کلاس این است که زبان‌آموزان می‌توانند از آموخته‌های یکدیگر بهره‌مند گردند و در جریان تولید زبانی یکدیگر قرار گیرند و از جملات و ساختارهای جدید بهره‌گیرند. در جریان فعالیت‌های گروهی زبان‌آموزان به اشتباهات خود پی می‌برند و اشتباهات یکدیگر را در حد توان اصلاح می‌نمایند

قوانین ضمنی است و زبان‌آموزان بر حسب ضرورت در حین انجام فعالیت‌های گروهی با این قوانین آشنا می‌شوند.

۲. مدیریت فضای کلاس متناسب با نوع فعالیت گروهی

در دستورالعمل هیچ یک از مؤسسات و مدارس از چیدمان فضای کلاسی صحبتی به میان نیامده است، در حالی که در فرایند آموزش زبان، چیدمان و مدیریت فضای کلاس یکی از موارد مهم ایجاد ارتباط و تحقق فعالیت‌های گروهی در جمع زبان‌آموزان است. چطور می‌توان انتظار داشت زبان‌آموزان در حالی که پشت سر هم در کلاس نشسته‌اند بتوانند در

در روند آموزش زبان، انتظار می‌رود که زبان آموزان در یادگیری زبان به تدریج مستقل شوند. یکی از گام‌هایی که می‌توان برای رسیدن به این هدف برداشت، دادن آزادی بیشتر به زبان آموزان در مرحله تولید زبانی است که با به کارگیری فعالیت‌های گروهی در کلاس محقق می‌شود

انجام این فعالیت در کلاس را تبیین نماید و روند اجرای فعالیت را برای زبان آموزان توضیح دهد. زمان لازم برای انجام فعالیت باید به اندازه کافی طولانی باشد (حداقل بیست دقیقه) در غیر این صورت زبان آموزان نمی‌توانند خلاقانه به ایفای نقش خود بپردازند و اهداف انجام فعالیت را محقق نمایند.

برای مؤثر بودن فعالیت، تعداد زبان آموزان در هر گروه نباید بیش از سه یا چهار نفر باشد. برای زبان آموزان مبتدی حتی بهتر است این تعداد به دو تا سه نفر براساس نوع و موضوع فعالیت کاهش پیدا کند. برای حفظ توازن در هر گروه بهتر است هر گروه شامل یک زبان آموز قوی، یک زبان آموز متوسط و یک زبان آموز ضعیف باشد. به این ترتیب زبان آموز قوی‌تر می‌تواند به زبان آموز ضعیف‌تر در ایفای نقش خود کمک کرده و زبان آموز ضعیف‌تر از آموخته‌های زبانی زبان آموزان قوی‌تر استفاده نماید.

در حین انجام کار گروهی، معلم زبان مراقب زمان و روند کار است. او ناظر شکل‌گیری ارتباط بین زبان آموزان و چگونگی ایفای نقش در گروه‌هاست و زبان آموزان می‌توانند در صورت نیاز از معلم درخواست کمک و راهنمایی کنند. در پایان فعالیت گروهی، هر گروه به ایفای نقش می‌پردازد و دیگر زبان آموزان

۳. شیوه‌های اجرای فعالیت‌های گروهی در کلاس زبان

به منظور گذار زبان آموزان از مرحله یادگیری و به خاطر سپردن کلمات و قواعد زبانی، به مرحله تولید ساختارهای زبانی باید او را در شرایط شبیه‌سازی شده قرار داد، به نحوی که بتواند آموخته‌های خود را به کار گیرد. موقعیت‌های شبیه‌سازی شده شامل انواع مختلف فعالیت‌های گروهی است که به آن‌ها اشاره شد. اجرای درست و مؤثر فعالیت‌های گروهی در کلاس نیازمند راهکارهایی است که به زبان آموز اجازه می‌دهد تا بتواند ساختارهای زبانی و کلمات از پیش آموخته شده را به درستی در شرایط ارتباطی مشخص به کار گیرد. بنا بر نظر کورتیون (۲۰۰۳:۶۹)، راهکارهای انجام فعالیت گروهی در حوزه آموزش، توسط زبان هدایت می‌شوند، به نحوی که رابطه بین معلم و زبان آموزان اهمیت بسیاری پیدا می‌کند. این راهکارها شامل شکل دادن و به جریان انداختن موقعیت‌های ارتباطی است که در آن‌ها زبان آموز نقشی را بر عهده می‌گیرد و در اجرای نقش باید از مهارت‌ها و آموخته‌های زبانی و ارتباطی بهره گیرد. فعالیت‌های گروهی در موقعیت‌های مختلف ارتباطی این امکان را به زبان آموز می‌دهد که بتواند تعداد بسیار زیادی جمله جدید را، منطبق با نقشی که در موقعیت ارتباطی خاص دارد و بر مبنای جملات و ساختارهایی که از قبل آموخته است، تولید نماید. در این راستا زبان آموزان می‌توانند معانی کلمات مورد نیاز را از معلم بی‌سند و یا آن‌ها را در فرهنگ لغات جست‌وجو کنند. یکی از مزایای انجام فعالیت‌های گروهی در کلاس این است که زبان آموزان می‌توانند از آموخته‌های یکدیگر بهره‌مند گردند و در جریان تولید زبانی یکدیگر قرار گیرند و از جملات و ساختارهای جدید بهره گیرند. در جریان فعالیت‌های گروهی زبان آموزان به اشتباهات خود پی می‌برند و اشتباهات یکدیگر را در حد توان اصلاح می‌نمایند.

برای آغاز یک فعالیت گروهی در کلاس معلم باید اهداف

منابع

- Beau, D. 2008. *La boîte à outils du formateur*. Paris : Les éditions d'organisation.
- Bertocchini, P., Costanzo, E. 2008. *Manuel de formation pratique pour le professeur de FLE*. Paris : CLE international.
- Besse, H. 1990. « Les langues sont-elles des disciplines scolaires comme les autres ? », *Mélanges de phonétique et didactique des langues*, Press universitaire de Mon / Paris : Didier.
- Conseil de l'Europe, 2001. *Cadre européen commun de référence pour les langues*. Paris : Didier.
- Courtillon, J. 2003. *Elaborer un cours de FLE*. Paris : Hachette.
- Cuq, J.P. 2003. *Dictionnaire de didactique du français*. Paris : CLE international.
- Dabène, M. 1972. « Didactique des langues et disciplines fondamentales », *Actes de la rencontre de Québec*, AUPELF.
- Galisson, R, Puren, C. 1999. *La formation en questions*. Paris : CLE international.
- Kramsch, C. 1948. *L'interaction et discours dans la classe de langue*. Collection LAL, Paris : Didier-Hatier.
- Lataste D. 2008. *Gérer les conflits dans vos formations*. Paris : Eyrolles.

می‌بایست اشتباهات دستوری و واژگانی را پیدا و تصحیح نمایند. در این خصوص معلم زبان می‌تواند با پرسیدن سؤالاتی مانند: «آیا این جمله صحیح است؟» یا «در اینجا چه باید گفت؟» به زبان‌آموزان در یافتن اشتباهات و تصحیح آن‌ها کمک کند. به این ترتیب زبان‌آموزان می‌توانند مشکلات دستوری و واژگانی خود را برطرف نمایند.

در نهایت می‌توان به این نکته اشاره کرد که در روند آموزش زبان، انتظار می‌رود که زبان‌آموزان در یادگیری زبان به تدریج مستقل شوند. یکی از گام‌هایی که می‌توان برای رسیدن به این هدف برداشت، دادن آزادی بیشتر به زبان‌آموزان در مرحله تولید زبانی است که با به‌کارگیری فعالیت‌های گروهی در کلاس محقق می‌شود. فعالیت‌های گروهی به زبان‌آموزان اجازه می‌دهد مسئولیت ایفای نقش خود را بپذیرند و نقش خود را به بهترین شکل ایفا کنند.

پی‌نوشت‌ها

1. Contrat pédagogique
2. Pédagogie guidée

